

מנחם קאופמן

מסמכים רשמיים של ממשלת ארה"ב בנושא ההכרה במדינת ישראל

המסמכים המתפרסמים כאן, מגלים חלק של הדיונים הפנימיים בממשל האמריקני, אשר קדמו להודעה שנמסרה לאליהו אפשטיין (כיום: אילת), נציג הסוכנות היהודית בווינגטון, ב־14 במאי 1948 (ראה תעודה א'). מחבר המסמך „ממוראנזום” (זכרון־דברים) מה־17 במאי 1948, המתפרסם להלן (תעודה ב'), אשר מסכם את חילופי הדברים בין הבית הלבן ומזכירות המדינה בנושא הנידון — הוא רוברט א. לובט, תת־מזכיר המדינה בתקופה הנידונה, שעסק במיוחד בבעיית ארץ־ישראל.

כיועצו של הנשיא טרומן כיהן אז קלארק קליפורד, הנזכר בתיעוד זה. הוא דן עם לובט בנושא ההכרה מטעם הבית הלבן. יועץ הנשיא, אשר העדיף להישאר בצל אך כנראה מילא תפקיד חשוב בקבלת ההחלטה על־ידי הנשיא, היה דויד נייילס. מותר להניח שגורמים מיספר השפיעו על החלטתו של הנשיא טרומן להעניק הכרה לממשלת ישראל הזמנית. משלחת ארצות־הברית באומות המאוחדות לא הצליחה להביא, בעצרת שדנה בעתידה של ארץ־ישראל, לידי החלטה חדשה שתבוא במקום החלטת החלוקה מה־29 בנובמבר 1947. הצעת ארצות־הברית, לכונן בארץ־ישראל משטר נאמנות זמני, לא נתקבלה בעצרת וב־15 במאי 1948 עשוי היה להיווצר בארץ מצב של חוסר שלטון מוכר כלשהו. החלטת העצרת מה־29 בנובמבר 1947, שלא בוצעה בעזרת האו"ם או כוחות אחרים כלשהם, הוגשמה על־ידי היישוב היהודי ונציגותו המוסמכת. לעובדה זו היתה השפעה חשובה על הכרעותיו של הנשיא טרומן.

אחד המשתתפים בדיונים שקדמו להכרת ארה"ב בממשלת ישראל, רוברט מק־קלינטוק, מסר שב־12 במאי התקיים בבית הלבן דיון בהשתתפותו של הנשיא. בוויכוח על הענקת ההכרה נטלו חלק קלארק קליפורד, דויד נייילס, מזכיר המדינה הגנרל מארשאל, פריסר וילקינס ממזכירות המדינה וכן מק־קלינטוק עצמו, שכיהן

כסגן לעניינים מיוחדים במוכירות המדינה.¹ לפי עדות זו, היו נימוקיו של קליפורד, שתמך בהענקת ההכרה, בתחום מדיניות הפנים של ארה"ב. אומנם לא ברור מה היו המניעים העיקריים של הנשיא בקבלו את החלטתו, אך הוא עצמו מוסר בזכרונותיו: „מסרו לי, שעבור אי-אלה אנשי קאריירה במוכירות המדינה באה הודעה זו (על ההכרה) כהפתעה. דבר זה לא היה קורה, אילו אנשים אלה היו נאמנים בתמיכתם במדיניות שלי.”²

מכתב נוסף, המתפרסם להלן (תעודה ג'), הוא מאת לוי ו. הנדרסון, שייתכן כי היה המתנגד החריף ביותר בממשל האמריקני לתוכנית החלוקה ולהקמתה של מדינת ישראל. באותם ימים הוא כיהן כראש המחלקה לענייני המזרח הקרוב ואפריקה במוכירות המדינה. ממסמך זה מסתבר, שגם לאחר הענקת ההכרה לא פסקו מאמציו ומאמצי עמיתיו למשרד להצר את צעדיה של מדינת היהודים הצעירה. מסמכים אלה העתקתי במסגרת מחקרי על: „יחסה של היהדות הלא-ציונית המאורגנת בארצות-הברית לארץ-ישראל ופעילותה בשנים 1940–1948.”

א

FW 867 N. 01/5-1448

(הערה בכתב-ידו של הנדרסון: האורגינאל נמסר למר אפשטיין במשרד היום. החתימה: לוי הנדרסון, 17 במאי 1948)

14 במאי 1948

מר אפשטיין היקר,

הגני מתכבד לאשר את קבלת מכתבך מיום 14 במאי 1948 ולהודיעך כי ביום 14 במאי 1948 בשעה 6.11 אחר-הצהריים, לפי שעון וושינגטון, פירסם נשיא ארצות-הברית את ההודעה דלקמן:
„ממשלתי קיבלה הודעה כי בפלשתינה (א"י) הוכרזה מדינה יהודית ושמשלתה הזמנית ביקשה את הכרתנו. ארצות-הברית מכירה בממשלה הזמנית כברשות דה-פאקטו של מדינת ישראל החדשה.”

בכנות שלך: רוברט א. לובט

U	L	UNA	NEA	trf	NEF
(חתום: לובט)	EG	(חתום: הנדרסון)	LWH		

² John Snetsinger, *Truman, the Jewish Vote and the Creation of Israel*, Stanford, California, 1974, p. 166.

² Harry S. Truman, *Memoirs*, Volume 2, NYC, p. 164.

ב

סודי ביותר

867 N. 01/5-1748

מזכירות המדינה

תת מזכיר (המדינה)

17 במאי 1948

ממראגרום (זכרון-דברים) משיחה

ביום שישי אחרי ארוחת הצהריים אמר לי מר קליפורד שהנשיא נמצא תחת לחץ בלתי נסבל להכיר במדינה היהודית מיד.

הוא הזכיר כי ביום רביעי שעבר אחר-הצהריים תקפתי בחריפות את ההצעות שהובאו על-ידי יועציו של הנשיא, כאילו עליו להודיע במסיבת העיתונאים שלו ביום חמישי על הבטחתו להעניק הכרה, וכו'. הוא אמר כי לפי דעתו היתה הביקורת של מזכירות המדינה משכנעת וכי התנגדותנו, של גנראל מארשאל ושלי, גרמה לכך כי הנשיא שינה את דעתו והסכים לדחות את ההכרה.

קליפורד ציין כי טענתנו המשכנעת ביותר היתה בעובדה שהודעה על נכונות להעניק הכרה, עוד בטרם הגישה הסוכנות היהודית בקשה על כך, תציג אותנו במצב של שושבינים ועל-ידי כך תגדל מידת אחריותנו; פעולה כזו מצד הנשיא, בשעה שמושב מיוחד של האומות המאוחדות עדיין דן בעניין, תהווה פגיעה קשה בנימוסים ואפשר לקרוא לכך מעשה הונאה; הגבולות אינם ידועים והנשיא עלול להכניסנו לעסק של קניית חתול בשק, מבלי שנדע מי היא ממשלה זו או כל פרט אחר עליה. קליפורד אמר כי עובדות אלו השאירו רושמן על הנשיא, אלא שביום שישי בשעה 6 בערב לא תהיה כל ממשלה או רשות כלשהי בפלשתינה (א"י). לא תהיה סמכות, כך שכל אחד יוכל ליטול אותה בידיו, ומיספר אנשים יעצו לנשיא לא לאפשר זאת. הנשיא החליט לעשות משהו בעניין ההכרה במדינה החדשה, אם תוקם, אך הסכים לחכות עד שתבוא פנייה ועד שתיעשה הגדרת גבולות כלשהי. הוא היה מוכן לדחות את ההכרעה מאוחר ככל האפשר, עד שישתכנע כי יובטחו האינטרסים של ארצות-הברית אם יעשה צעד כזה. הוא ביקש ממזכירות המדינה המלצה בדבר ניסוח מעשה ההכרה במקרה שהנשיא יחליט על כך. הוא אמר כי לבית הלבן נודע כי תוגש בקשה להכרה מידית מצד המדינה החדשה, שהוכרזה באותו בוקר, ואשר על-פי המידע שנמסר לבית הלבן היתה מוכנה לחיות בהתאם לתנאים של העצרת הכללית מיום ה-29 בנובמבר ולהגביל את תביעותיה לגבולות שנקבעו שם.

עניתי למר קליפורד כי חוות-הדעת המשפטית שסופקה לי קבעה כי במובן הצר אין מניעה להענקת ההכרה, אלא שהיפוזן-יותר בהכרת המדינה יהיה בלתי

מוצלח מתוך כמה טעמים אותם הזכרתי ביום רביעי. לפיכך לחצתי על הנשיא לדחות את הפעולה ליום אחד בערך, עד שנוכל לאשר את פרטי ההכרזה. קליפורד ענה שיהיו בידינו פרטים מספיקים כדי שנוכל לדבר על הכרה בממשלה הזמנית אלא שעיתוי ההכרה היה „בעל חשיבות עליונה לנשיא מטעמי פנים“. אני אמרתי שקשה להאמין כי תהיה חשיבות כה רבה ליום אחד והדגשתי במיוחד את התגובה העצומה הצפויה בעולם הערבי. אני הדגשתי במיוחד שאנו עלולים לאבד מה שהרווחנו בשנים רבות של עבודה קשה במזרח הקרוב אצל הערבים, שהדבר יסכן את עמדתנו אצל המנהיגים הערבים, ואף תמיט סכנה על גורלם האישי של חברי משלחותינו ועל הסגל הקונסולארי שלנו. מר קליפורד השיב כי עלינו לאחוז בכל אמצעי הזהירות כנגד זאת. הוא קיווה שנצליח למסור לאנשינו הודעות מבעוד זמן, כדי להזהירם ולספק להם מידע על המצב.

אמרתי שעלינו להודיע מראש גם לסנאטור אוסטין, ראש משלחתנו באר"ם, ולממשלות של בריטניה, צרפת ובלגיה, ושאלתי שמא יוכל הנשיא לעכב את ההכרזה עד למחרת, כדי שנוכל להיות בטוחים כי הודעותינו יגיעו בעוד מועד. קליפורד אמר שהנשיא לא יוכל לסכן דליפה במקרה כזה, ושעלינו לנקוט בכל אמצעי הבטחון כנגד אפשרות כזו. אמרתי שלא תהיה כל אפשרות לכוון את עיתויין של הודעות אלו, כך שיגיעו לבירות מרוחקות בעת ובעונה אחת, אם לא נדע מתי תיפול ההכרעה. קליפורד קיווה כי תשובה סופית תינתן לנו בשעות אחר-הצהריים המאוחרות וכי הם מחכים לפגייה הרשמית אשר, כפי שחזר והדגיש, תתקבל בוודאי.

בשעות אחר-הצהריים נמשכו שיחות טלפוניות בנושא זה ונראה היה כי לבית הלבן נאמר שההודעה נמצאת בדרך. תוכנה הכללי נמסר לי על-ידי מר קליפורד והתחלנו להכין הצהרה בשביל מר רוס, כדי שיוכל להשתמש בה בקשר למאמצינו הנמשכים להשגת שביתת-נשק. הנוסח שהבית הלבן צריך היה להשתמש בו בהודעתו סוכם סופית בפגישה שהתקיימה באמצע שעות אחר-הצהריים במזכירות המדינה, לפני שקיבלנו הוראה בדבר הכרעת הנשיא, אבל מתוך הנחה שזו תיפול לטובת ההכרה.

משהשלמנו זאת, בשעה 5 וחצי בקירוב, צילצלתי למר קליפורד ואמרתי לו כי העצרת הכללית עמדה לסכם את ישיבתה וכי העניין יסתיים בערך בשעה 10 באותו לילה. שאלתי אם ישתדל לדחות את ההודעה עד אחרי סיום ישיבת העצרת הכללית, אך הוא חזר ואמר שהעיתוי חשוב מאוד, וכי הנשיא לא יסכים, אף-על-פי שהוא ידבר אתו על כך. הזכרתי לקליפורד שדרוש לנו זמן כדי שנוכל למסור את ההודעה לסנאטור אוסטין וביקשתי להודיעני כשרק תתקבל ההכרעה הסופית. באותו הזמן נמצא מר קליפורד אצל הנשיא ואמר שיצלצל עם גמר שיחתם.

כעשרים דקה לפני השעה 6 נאמר לי כי הנשיא עומד למסור את הצהרתו מיספר דקות אחרי 6 ושנכון יהיה לצלצל לסנאטור אוסטין ולהודיע לו על הפעולה. מר ראסק צילצל לו בערך ב-6 פחות רבע ומסר לו את הידיעה. מתוך הנחה שהפעולה הזאת אומנם תיתכן אושרו המברקים השונים לפירסום ונשלחו לפני זמן-מה.

מסמכים בנושא הכרת ארה"ב במדינת ישראל

בזכרון-דברים זה על שיחותינו השמטתי, למען הקיצור, את הטענות הארוכים שהתנהלו שוב ושוב בשעות אחר-הצהריים. נראה ששיקולים בלתי ידועים לי גברו על מחאותי נגד פעולה נמהרת ואזהרותי מפני התוצאות בעולם הערבי ואני יכול להסיק כי יועציו הפוליטיים של הנשיא, שנכשלו ביום רביעי אחר-הצהריים ברצונם לעשותו אבי המדינה החדשה, החליטו שעליו לפחות לשמש כמיילדת.

חתום: רוברט א. לובט

U:RAL:GES

ג

ידי

867 N. 01/5-1448

ממשלת ארצות-הברית

מזכיר-הממשלה של המזכירות

16 במאי 1948

אל: U — מר לובט

מאת: NEA — מר הנדרסון

הגידון: התשובה למכתבו של מר אפשטיין מיום 14 במאי.

על-מנת להשלים את תהליך ההכרה, יש לתת תשובה למכתבו של מר אפשטיין אל מזכיר המדינה מיום 14 במאי, ולפי דעתנו יש לרשום גם בתשובה את התאריך 14 במאי.

עלינו להשיב למכתב, מאחר שברור כי זהו הבסיס להודעתו של הנשיא שנתבקשנו לתת את הכרתנו לממשלה הזמנית.

בניסוחה של תשובה זו התחשבנו בנקודות הבאות:

1. כדי שיהיה ברור מדוע ההודעה עצמה, וכן מכתבנו, נושאים את התאריך של 14 במאי, בעוד שהמאנדאט לא הסתיים אלא ב-15 במאי, וכדי שלא תחול אי-הבנה בדבר מועד ההכרה, יש לציין במכתב התשובה במדויק את הרגע שבו ניתנה ההכרה, כלומר את הרגע שבו ניתנה ההודעה, 6.11 אחר-הצהריים לפי שעון וושינגטון או 15 במאי 12.11 לפני-הצהריים לפי שעון פלשתינה (א"י).

2. בהודעתנו אל מר אפשטיין יש להימנע מלכנותו בתואר כלשהו, מאחר שטרם קיבלנו הודעה רשמית מי הם חברי הממשלה של המדינה החדשה או שמר אפשטיין הינו מוסמך לדבר בשם המדינה החדשה בוויינגטון. נראה שנקטנו עמדה כי עד שעה 6 אחרי-הצהריים ב-14 במאי היה מר אפשטיין נציג הסוכנות היהודית רשאי לדבר בשמה של הסוכנות היהודית ובשם מי שבא במקומה של הסוכנות היהודית, הממשלה היהודית הזמנית. באופן רשמי טרם נודע לנו מהו מעמדו ותוארו אחרי שעה 6 אחרי-הצהריים, ולא נדע עד אשר נקבל הודעה על כך.

3. תשובתנו מוגבלת לאישור קבלת המכתב ולציון עיקר הודעת הנשיא ומועדה, מפני שלפי דעתנו אין זה הולם ללכת מעבר לכך ביחסים עם אישיות שמעמדה הייצוגי טרם הובהר. לא ציינו, למשל, אם עלידי מתן הכרה דה-פאקטו בממשלה הזמנית של מדינת ישראל הגנו מכירים בכך שגבולותיה של המדינה החדשה צריכים להיות זהים עם אלה שהוסברו במכתבו של מר אפשטיין אל מזכיר המדינה. ייתכן שבזמן המתאים נרצה להטעים כי פירושה של הכרתנו דה-פאקטו אינה דווקא הכרה מצידנו כי גבולותיה של המדינה היהודית החדשה זהים עם מה שצויין בהמלצתה של העצרת הכללית מה-29 בנובמבר 1947, כי גבולות אלה נקבעו מתוך הנחה שיהיה איחוד כלכלי של פלשתינה (א"י) כולה ומעמד בינלאומי מיוחד לירושלים.

נראה לנו כי על ממשלת ישראל החדשה לספק לנו מידע נוסף בנוגע להרכבת, מטרותיה, המבנה שלה וכו', אולם על כך ידובר בתזכיר מיוחד.

(חתימה) ל.ו.ה.

NEA : L.W.Henderson : trf

- **M. Tchekhanover**, from the Makov Ghetto, gives evidence about young men from the little town of Rozhan and how they faced horrors and humiliation. (Part of a book on the Jewish community of Rozhan, to be published soon)
- **Prof. Raphael Mahler** and **Zalman Livneh** of Kibbutz Ein-Hashofet make some important remarks regarding two articles published in issue No. 21.

Documentation

- **Recognition by the U.S. fo the State of Israel at it's foundation.** Documents from the Archives of the U.S. on negotiations between President Truman and his Under Secretary of State about recognition of the State at it's formation. The documents, with remarks are brought by **Menachem Kaufman** of the Institute of Contemporary Jewry.

Books

- **Shmuel Krakowski** brings an evaluation and criticism on a book about the Jewish resistance movement in Eastern Europe by **Reuben Rubinstein**, that appeared in English (London). He also adds importat facts and details pertaining to the subject.